BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA AKT KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION METOD VA VOSITALARI

Saloxiddinova Umida
FarDU tayanch doktoranti

Annotatsiya
Maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) kompetentsiyasini rivojlantirishda qo‘llaniladigan zamonaviy innovatsion metod va vositalarning pedagogik ahamiyati yoritilgan. Raqamli ta’lim muhitida kelajak pedagogidan nafaqat AKT vositalaridan foydalanish, balki ularni ta’lim maqsadlariga mos ravishda tanlash, loyihalash va qo‘llash kompetentligiga ega bo‘lish talab etiladi. Shu nuqtai nazardan, loyiha asosida o‘qitish, hamkorlikda ta’lim, masofaviy ta’lim texnologiyalari hamda interaktiv raqamli vositalardan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: *AKT kompetentsiyasi, raqamli ta’lim, innovatsion metodlar, raqamli vositalar, bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy kompetentlik, interaktiv ta’lim.*

KIRISH

Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari ta’lim tizimiga yangi talablarni qo‘ymoqda. Zamonaviy o‘qituvchi o‘z kasbiy faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishi, raqamli ta’lim resurslarini yaratishi va o‘quv jarayonini innovatsion metodlar asosida tashkil qila olishi zarur. Shu sababli oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak o‘qituvchilarning AKT kompetentsiyasini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. YUNESKOning o‘qituvchilar uchun AKT kompetentsiyasi modeli pedagoglarning raqamli savodxonligi, bilimlarni chuqurlashtirish hamda bilim yaratishga yo‘naltirilgan kompetensiyalarini rivojlantirish zarurligini ta’kidlaydi (UNESCO, 2018). Bu esa pedagoglarni tayyorlash jarayoniga innovatsion metodlarni keng joriy etishni talab qiladi. AKT kompetentsiyasi pedagogning raqamli texnologiyalar yordamida ta’lim jarayonini samarali rejalashtirish, tashkil qilish va baholash qobiliyatini ifodalaydi. U faqat kompyuter savodxonligi bilan cheklanmay, balki pedagogik maqsadlarga erishish uchun raqamli vositalardan oqilona foydalanish ko‘nikmalarini ham qamrab oladi. A.V. Xutorskoy kompetentlikni shaxsning ma’lum bir faoliyat sohasidagi bilim, ko‘nikma, tajriba va shaxsiy munosabatlarining uyg‘unligi sifatida ta’riflaydi (Xutorskoy, 2003). Bo‘lajak o‘qituvchilarning AKT kompetentsiyasini rivojlantirishda innovatsion ta’lim metodlaridan foydalanish muhim hisoblanadi. Ulardan biri loyiha asosida o‘qitish metodidir. Mazkur metod talabalarning mustaqil izlanishi, muammolarni hal qilish va raqamli mahsulotlar yaratish qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, talabalar elektron dars ishlanmalari, multimediali taqdimotlar, video darslar hamda interaktiv topshiriqlar tayyorlash orqali AKT bo‘yicha amaliy tajriba orttiradilar.

Hamkorlikda o‘qitish metodi — bu o‘quvchilarning kichik guruhlarda birgalikda ishlashi, o‘zaro fikr almashishi va umumiy maqsadga erishish orqali bilim, ko‘nikma hamda kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan zamonaviy ta’lim metodidir.

Ushbu metodda o‘qituvchi asosan yo‘naltiruvchi va tashkil etuvchi vazifasini bajaradi, o‘quvchilar esa ta’lim jarayonining faol ishtirokchilariga aylanadi.

Hamkorlikda o‘qitish jarayonida har bir guruh a’zosi o‘z vazifasiga ega bo‘ladi va yakuniy natija barcha ishtirokchilarning birgalikdagi sa’y-harakatiga bog‘liq bo‘ladi. Bunday yondashuv o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, muloqot qilish, muammolarni birgalikda hal etish, mas’uliyatni his qilish va jamoada ishlash kabi muhim ko‘nikmalarni rivojlantiradi. Ushbu metodning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat: o‘zaro bog‘liqlik, individual javobgarlik, yuzma-yuz muloqot, ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish va guruh faoliyatini baholash. Hamkorlikda o‘qitishda “Aqliy hujum”, “Jigsaw (arra)”, “Kichik guruhlarda ishlash”, “Bahs-munozara”, “Loyiha metodi” kabi usullardan keng foydalaniladi. Hamkorlikda o‘qitish metodining afzalliklari shundaki, u o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi, bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradi hamda ta’lim jarayonini interaktiv va samarali qiladi. Shu bilan birga, bu metod o‘qituvchidan darsni puxta rejalashtirish, guruh ishini to‘g‘ri tashkil qilish va barcha o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlashni talab qiladi.

Hamkorlikda o‘qitish metodlari ham AKT kompetentsiyasini rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Raqamli platformalar orqali jamoaviy loyihalarni amalga oshirish, fikr almashish va natijalarni muhokama qilish talabalarni faol ta’lim subyektiga aylantiradi. Vygotskiy nazariyasiga ko‘ra, bilimlarni egallash jarayoni ijtimoiy hamkorlik asosida samaraliroq amalga oshadi (Vygotskiy, 1978). Shuningdek, masofaviy ta’lim texnologiyalari bo‘lajak o‘qituvchilarning AKT kompetentsiyasini rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Elektron ta’lim platformalari, virtual sinflar va raqamli baholash tizimlari talabalarni zamonaviy ta’lim muhitiga moslashtiradi. Garrison va Anderson (2003) masofaviy ta’limda raqamli muloqot hamda hamkorlikka asoslangan o‘quv muhitining ahamiyatini alohida ta’kidlaydi.

Innovatsion vositalar qatoriga interaktiv taqdimot dasturlari, elektron ta’lim platformalari, bulutli texnologiyalar, sun’iy intellektga asoslangan ta’lim vositalari va raqamli baholash tizimlari kiradi. Ularni maqsadli qo‘llash bo‘lajak o‘qituvchilarning ijodiy fikrlashi, axborotni tahlil qilish va pedagogik muammolarni yechish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

AKT kompetentsiyasini rivojlantirishda tizimli yondashuvni qo‘llash ham muhimdir. Bunda ta’lim maqsadi, mazmuni, metodlari, vositalari va natijalari o‘zaro uyg‘unlikda tashkil etiladi. Natijada bo‘lajak o‘qituvchi AKTdan foydalanish bo‘yicha nafaqat nazariy bilimga, balki amaliy kasbiy tajribaga ham ega bo‘ladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak o‘qituvchilarning AKT kompetentsiyasini rivojlantirish zamonaviy pedagogik ta’limning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu jarayonda loyiha asosida o‘qitish, hamkorlikda ta’lim, masofaviy o‘qitish va interaktiv raqamli vositalardan foydalanish yuqori samaradorlikka ega. Innovatsion metod va vositalarni ta’lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini kuchaytiradi hamda ularni raqamli ta’lim muhitida samarali faoliyat olib borishga tayyorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. (2018). UNESCO ICT Competency Framework for Teachers (Version 3). Paris: UNESCO.
2. Xutorskoy A.V. (2003). Klyuchevыe kompetensii kak komponent lichnostno-orientirovannoy paradigmy obrazovaniya. Narodnoe obrazovanie, №2.
3. Vygotsky L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press.
4. Garrison D.R., Anderson T. (2003). E-learning in the 21st Century: A Framework for Research and Practice. London: Routledge.
5. Polat E.S. (2004). Novыe pedagogicheskie i informatsionnye texnologii v sisteme obrazovaniya. Moskva: Akademiya.